

2. Педоистерия: борьба с педофилами или новая волна мирового фашизма? [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.juliusex.ru/openion/op1_1.html. – Дата доступа: 31.08.2016.

3. Статистика: педофилы стали чаще искать жертв через интернет [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://katolik.ru/mir/113967-statistika-pedofily-stali-chashche-iskat-zhertv-cherez-internet.html>. – Дата доступа: 07.09.2016.

4. Интернет-груминг: орудие педофилов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://expo-itsecurity.ru/companu/viruslab/arts/15319.html>. – Дата доступа: 07.09.2016.

5. МВД предлагает наказывать за коллекционирование детской порнографии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.tut.by/society/413891.html>. – Дата доступа: 07.09.2016.

Дата поступления в редакцию: 22.09.16

V.V. Stalbovsky, *Postgraduate student of Scientific and Pedagogical Faculty of the Academy of the MIA of the Republic of Belarus.*

PREVENTION OF CRIMES AGAINST SEXUAL FREEDOM AND SEXUAL INVIOABILITY OF MINORS ON THE INTERNET

The problem of prevention of crimes against sexual freedom and sexual inviolability of minors. Analyzed conditions conducive to the commission of crimes of pedophile characteristic of the virtual space. Reveals the essence of the concepts of "sexting" and "grooming". Televisions, taking into account existing opinions, the author's vision of stages online grooming of minors. Proposed prevention measures that reduce the risk of crimes against sexual freedom and sexual inviolability of the Internet.

Keywords: sexting, grooming, prevention, sexual freedom, sexual inviolability.

УДК 343.213.5

А.М. Сяргейчык, *ад'юнкт навукова-педагагічнага факультэта Акадэміі МУС Рэспублікі Беларусь (e-mail: sergeychikalex@gmail.com)*

ДЗЕЙННЕ КРЫМІНАЛЬНАГА ЗАКОНА Ў ЧАСЕ: АГУЛЬНЫ АГЛЯД

Праведзены аналіз асноўных пытанняў дзеяння крымінальнага закона ў часе з пункту гледжання айчыннага і замежнага заканадаўства і дасягненняў крымінальна-прававой дактрыны.

Ключавыя словы: уступленне ў сілу крымінальнага закона, страта сілы крымінальным законам, час учынення злачынства, зваротная сіла крымінальнага закона, прамежкавы крымінальны закон, крымінальна-прававая норма з бланкетнай дыспазіцыяй.

Законы дзейнічаюць па агульным правіле: з моманту ўступлення ў сілу і да моманту страты імі сілы. У Крымінальным кодэксе Рэспублікі Беларусь (КК) не ўрэгуляваны пытанні ўступлення крымінальнага закона ў сілу. Уступленне ў сілу законаў у цэлым урэгулявана Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь (Канстытуцыя). Так, у адпаведнасці з ч. 5 арт. 104 Канстытуцыі законы падлягаюць неадкладнаму апублікаванню пасля іх падпісання і ўступаюць у сілу праз дзесяць дзён пасля апублікавання, калі ў самім законе не ўстаноўлены іншы тэрмін.

Больш дэталёва пытанні апублікавання і ўступлення ў сілу законаў выкладзены ў Законе Рэспублікі Беларусь ад 10 студзеня 2000 г. № 361-З «Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь» (Закон).

Так, у адпаведнасці з ч. 6. арт. 62 названага вышэй Закона датай афіцыйнага апублікавання нарматыўнага прававога акта лічыцца дзень выхаду ў свет афіцыйнага выдання, у якім змешчаны гэты акт. У выпадку ж розначасовага апублікавання нарматыўнага прававога акта ў некалькіх афіцыйных выданнях дата афіцыйнага апублікавання нарматыўнага прававога акта і тэрмін уступлення яго ў сілу вызначаюцца па даце першапачатковага апублікавання (ч. 7 арт. 62 Закона).

Паводле ч. 1 арт. 65 Закона законы Рэспублікі Беларусь уступаюць у сілу праз дзесяць дзён пасля іх афіцыйнага апублікавання, калі ў іх не ўстаноўлены іншы тэрмін. Разам з тым у ч. 4 гэтага ж артыкула заканадавец удакладняе, што нарматыўныя прававыя акты, якія датычаць правоў, свабод і абавязкаў грамадзян, уступаюць у сілу толькі пасля іх афіцыйнага апублікавання.

Крымінальна-прававая дактрына пайшла ў гэтым пытанні яшчэ далей: недапушчальным прызнаецца не толькі ўступленне ў сілу менш спрыяльных крымінальных законаў¹ заднім чыслам, але і з дня іх афіцыйнага апублікавання, бо такі падыход не забяспечвае рэальнай магчымасці азнаёміцца з гэтымі законамі. Падобныя законы варта ўводзіць у дзеянне не раней, чым праз дзесяць дзён пасля іх афіцыйнага апублікавання, за выключэннем выпадкаў прыняцця падобных законаў у ваенны час або ва ўмовах надзвычайнай сітуацыі [1, л. 39].

Па пытанні аб часе ўступлення ў сілу больш спрыяльнага крымінальнага закона ў дактрыне існуюць дзве пазіцыі:

першая: больш спрыяльныя крымінальныя законы павінны ўступаць у сілу з дня іх афіцыйнага апублікавання, бо няведанне грамадзянінам больш спрыяльнага крымінальнага закона не пагражае яму непажаданымі наступствамі. Акрамя таго, такі падыход дазволіць пазбегнуць неабходнасці прымянення падобнага закона са зваротнай сілай у адносінах да асобаў, якія ўчыняць злачынства, прадугледжанае старым законам у прамежак часу паміж афіцыйным апублікаваннем і ўступленнем у сілу новага, больш спрыяльнага крымінальнага закона [2, с. 35; 3, с. 7];

другая: больш спрыяльныя крымінальныя законы павінны ўступаць у сілу па агульных правілах ўступлення ў сілу крымінальных законаў, бо ў выпадку ўнясення ў крымінальны закон змяненняў, якія носяць рознакіраваны характар, кіруючыся першым падыходам, будзе праблематычна вызначыць, якая частка адпаведнага крымінальнага закона павінна ўступіць у сілу адразу пасля афіцыйнага апублікавання, а якая праз дзесяць дзён альбо пазней [4, с. 33].

Пры прыняцці аб'ёмных нарматыўных прававых актаў заканадавец можа вызначыць больш працяглы, чым дзесяць дзён, прамежак часу паміж апублікаваннем і ўступленнем у сілу адпаведнага нарматыўнага прававога акта. Так, КК быў уведзены ў дзеянне Законам Рэспублікі Беларусь ад 18 ліпеня 2000 г. № 424-З «Аб увядзенні ў дзеянне Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь» з 1 студзеня 2001 г., гэта значыць больш чым праз паўтара года пасля яго прыняцця і апублікавання.

Крымінальны закон губляе юрыдычную сілу на падставе прамой (непасрэднай) адмены альбо замены іншым крымінальным законам (пасярэдняй адмена). Крымінальны закон таксама можа спыніць сваё дзеянне з надыходам пэўнага тэрміну (часовы крымінальны закон).

Акрамя таго, дзеянне крымінальнага закона можа быць фактычна спынена ў сувязі са змяненнем умоў і абставін, якія выклікалі прыняцце гэтага закона.

Згодна з ч. 1 арт. 9 КК злачыннасць і каральнасць дзеі вызначаюцца законам, які дзейнічаў падчас учынення гэтай дзеі. Азначанае заканадаўчае палажэнне прадугледжвае неабходнасць вызначэння часу ўчынення злачынства, аднак па гэтым пытанні ў крымінальна-прававой дактрыне няма адзінага меркавання.

Так, існуюць дзве пазіцыі:

першая: часам учынення злачынства (у тым ліку злачынства, якое доўжыцца, працягваецца, і няскончанага злачынства) з'яўляецца час ажыццяўлення грамадска небяспечнай дзеі (у выпадку злачынства, якое працягваецца, і няскончанага злачынства – апошняга з паслядоўных дзеянняў, накіраваных на дасягненне злачыннага выніку; злачынства, якое доўжыцца, – добраахвотнага альбо прымусовага спынення злачыннай бяздзейнасці або стану) без уліку часу надыходу наступстваў названай дзеі. У савецкі час такой пазіцыі прытрымліваліся М.І. Блум, А.А. Ціле [5, с. 35–48], Я.М. Брайнін [6, с. 133–136]. На сучасным этапе – А.І. Байцоў [7, с. 67], Я.М. Жураўлёва [8, л. 53–56, 59–62]. Падобнай пазіцыі прытрымліваецца і беларускі заканадавец у ч. 1 арт. 9 КК: «Часам учынення дзеі прызнаецца час ажыццяўлення грамадска небяспечнага дзеяння (бяздзейнасці) незалежна ад часу надыходу наступстваў»;

другая: для злачынстваў з фармальным і ўсечаным складам часам учынення злачынства з'яўляецца час здзяйснення грамадска небяспечнай дзеі; для злачынстваў з матэрыяльным складам – час надыходу наступстваў. У савецкі час дадзенай пазіцыі прытрымліваўся М.Д. Дурманаў [9, с. 260–265], на сучасным этапе – І.Я. Казачэнка [10, с. 212], С.Ф. Мілюкоў [4, с. 35, 37].

¹ Тут і далей будзе выкарыстоўвацца тэрмін «больш спрыяльны крымінальны закон» як эквівалент закона, які ўстараняе злачыннасць дзеі, змякчае пакаранне ці іншым чынам паляпшае становішча асобы, якая ўчыніла злачынства. Адпаведна, «менш спрыяльны крымінальны закон» – закон, які ўстанаўлівае злачыннасць дзеі, узмацняе пакаранне ці іншым чынам пагаршае становішча асобы, якая ўчыніла злачынства. Падобнае словаўжыванне сустракаецца і ў іншых аўтараў.

З ліку краін былога СССР, якія успрынялі дадзеную дактрынальную пазіцыю, неабходна адзначыць Рэспубліку Узбекістан (ч. 1 арт. 13 Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Узбекістан) і Літоўскую Рэспубліку (ч. 1 арт. 3 Крымінальнага кодэкса Літоўскай Рэспублікі).

Дыскусійным застаецца і пытанне пра час учынення злачынства саўдзельнікамі. Пры гэтым таксама існуюць дзве пазіцыі:

першая: часам учынення злачынства саўдзельнікамі варта лічыць час учынення злачынства выканаўцам. У савецкі час дадзенай пазіцыі прытрымліваліся Я.М. Брайнін [6, с. 137], М.Д. Дурманаў [9, с. 263]. На сучасным этапе – І.Я. Казачэнка [10, с. 213], А.М. Мядзведзеў [2, с. 42];

другая: для кожнага саўдзельніка момант учынення злачынства вызначаецца момантам заканчэння яго ўласных дзеянняў. У савецкі перыяд дадзенай пазіцыі прытрымліваліся М.І. Блум [11, л. 97–98], І.І. Салодкіна [12, с. 107], на сучасным этапе – А.І. Байцоў [7, с. 73], А.Я. Якубаў¹ [4, с. 42].

Крымінальны закон, як вядома, прымяняецца толькі на будучы час (перспектыўна), за выключэннем тых выпадкаў, калі ўказаны закон з'яўляецца больш спрыяльным для асобы, якая ўчыніла злачынства да яго ўступлення ў сілу (у гэтых выпадках указаны закон павінен распаўсюджвацца на названых асоб (значыць дзейнічаць рэтраактыўна, са зваротнай сілай). Пры гэтым правіла аб зваротнай сіле дзейнічае і ў дачыненні да асоб, якія адбываюць пакаранне, або адбылі пакаранне, але маюць судзімасць, гэта значыць прысуды ў дачыненні да такіх асоб падлягаюць абавязковаму перагляду.

Правіла аб зваротнай сіле больш спрыяльнага крымінальнага закона ў адпаведнасці з ч. 1 арт. 15 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах (1966) узведзены ў ранг міжнародна-прававога прынцыпу: «Калі пасля ўчынення злачынства законам устанаўліваецца больш лёгкае пакаранне, дзеянне гэтага закона распаўсюджваецца на дадзенага злачынца». Указаны міжнародна-прававы прынцып успрыняты беларускім заканадаўцам у ч. 6 арт. 104 Канстытуцыі: «Закон не мае зваротнай сілы, за выключэннем выпадкаў, калі ён змякчае або адмяняе адказнасць грамадзян».

Больш дэталёва дадзеная пазіцыя выкладзена ў ч. 2 арт. 9 КК: «Закон, што ўстараняе злачыннасць дзеі, змякчае пакаранне або іншым чынам паляпшае становішча асобы, якая ўчыніла злачынства, мае зваротную сілу, гэта значыць распаўсюджваецца на асоб, якія ўчынілі адпаведную дзею да ўступлення такога закона ў сілу, у тым ліку на асоб, якія адбываюць пакаранне або адбылі пакаранне, але маюць судзімасць».

Пры вызначэнні крымінальнага закона, які падлягае прымяненню са зваротнай сілай, павінны ўлічвацца не толькі памеры санкцый артыкулаў асаблівай часткі крымінальнага закона, але і іх дыспазіцыі, а таксама нормы агульнай часткі крымінальнага закона.

У выпадках, калі санкцыя крымінальнага закона змяняецца рознакіравана (напрыклад, паніжана верхняя мяжа і павышана ніжняя мяжа пакарання), больш мяккім варта лічыць крымінальны закон, верхняя мяжа санкцыі якога ніжэй, таму што падставай дзялення злачынстваў на катэгорыі (арт. 12 КК) з'яўляецца верхняя мяжа санкцыі. Аднясенне ж злачынства да той ці іншай катэгорыі цягне за сабой адпаведны наступствы для асобы, якая ўчыніла злачынства.

Пэўныя цяжкасці выклікаюць пытанні перагляду прысудаў пры змякчэнні каральнасці дзеі.

Згодна з ч. 2 арт. 9 КК: «Калі новы крымінальны закон змякчае каральнасць дзеі, за якую асоба адбывае пакаранне, суд прызначае пакаранне ў адпаведнасці з санкцыяй новага крымінальнага закона, кіруючыся артыкулам 62 дадзенага Кодэкса». У арт. 62 КК, у сваю чаргу, правілы прызначэння пакарання носяць агульны характар, а ч. 1 арт. 5 Закона Рэспублікі Беларусь ад 18 ліпеня 2000 г. № 424-З «Аб увядзенні ў дзеянне Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь» у гэтым сэнсе больш канкрэтная: «прысуды, па якіх асобы, асуджаныя па Крымінальным кодэксе Рэспублікі Беларусь 1960 г., не адбылі пакарання, падлягаюць перагляду ў тых выпадках, калі прызначанае судом пакаранне з'яўляецца больш строгім, чым устаноўлена верхняй мяжой санкцыі адпаведнага артыкула Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь».

Такім чынам, пры пераглядзе прысуду асуджаны можа атрымаць максімальнае пакаранне па новым законе, хоць па старым законе яно максімальным не з'яўлялася. Згаджаючыся з пазіцыяй А.Я. Якубава, неабходна адзначыць, што такі падыход не адказвае патрабаванням індывідуалізацыі пакарання [13, с. 106]. Відаць, больш мэтазгодным было б заканадаўчае замацаванне правіла, згодна з якім пакаранне ў рамках аднаго віду павінна пераглядацца, зыходзячы з прапарцыянальных суадносін сум верхняй і ніжняй межаў санкцый калідуючых крымінальных законаў.

¹ У выпадку злачынстваў з аддаленым вынікам А.Я. Якубаў лічыць мэтазгодным вызначаць час здзяйснення злачынства як саўдзельнікам, так і выканаўцам часам надыходу наступстваў.

Так, кримінальны закон, менш спрыяльны для асобы, якая ўчыніла злачынства, зваротнай сілы не мае. Дадзенае правіла замацавана ў ч. 1 арт. 15 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах (1966): «не можа прызначацца больш цяжкае пакаранне, чым тое, якое падлягала прымяненню ў момант учынення кримінальнага злачынства», гэта значыць таксама з'яўляецца міжнародна-прававым прынцыпам.

Забарона на рэтраактыўнае дзеянне менш спрыяльных кримінальных законаў устаноўлена ч. 3 арт. 9 КК: «Закон, які ўстанаўлівае злачыннасць дзеі, умацняе пакаранне ці іншым чынам пагаршае становішча асобы, якая ўчыніла гэту дзею, зваротнай сілы не мае».

Разам з тым насуперак ідэям, пануючым ў прававой дактрыне, беларускі заканадавец у арт. 67 Закона дапускае наданне нарматыўным прававым актам зваротнай сілы фактычна без якіх-небудзь абмежаванняў: «Нарматыўны прававы акт не мае зваротнай сілы, гэта значыць не пашырае сваё дзеянне на адносіны, якія ўзніклі да яго ўступлення ў сілу, за выключэннем выпадкаў, калі ён змякчае або адмяняе адказнасць грамадзян, у тым ліку індыўдуальных прадпрыемальнікаў, і юрыдычных асоб або калі ў самім нарматыўным прававым акце або ў акце аб увядзенні яго ў дзеянне прама прадугледжваецца, што ён распаўсюджвае сваё дзеянне на адносіны, якія ўзніклі да яго ўступлення ў сілу».

Дадзеная пазіцыя не толькі слаба ўзгадняецца з прынцыпамі, выкладзенымі ў арт. 15 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах (1966), але і прама супярэчыць ч. 6 арт. 104 Канстытуцыі і ч. 2, 3 арт. 9 КК. На ўнутраную супярэчлівасць арт. 67 Закона, дзе, з аднаго боку, пастулюецца рэтраактыўнасць толькі больш спрыяльных нарматыўных прававых актаў, а з другога – фактычна дапускаецца распаўсюджанне названага правіла праз указанае пра гэта ў законе на любыя нарматыўныя прававыя акты, указвае у прыватнасці Г.А. Васілевіч [14, с. 49].

Па пытанні аб прымяненні прамежкавага кримінальнага закона (у выпадках, калі пасля ўчынення злачынства і да моманту прыцягнення асобы да адказнасці закон змяніўся два ці больш разоў) на сённяшні дзень існуюць дзве пазіцыі, пры відавочным дамінаванні першай:

першая: прамежкавы кримінальны закон падлягае прымяненню, калі з'яўляецца больш спрыяльным у параўнанні з кримінальнымі законамі часу ўчынення злачынства і разгляду справы ў судзе. У савецкі час дадзенай пазіцыі прытрымліваліся Я.М. Брайнін [6, с. 153], М.Д. Дурманаў [9, с. 275]; на сучасным этапе – А.М. Ярасаў [15, л. 184–188], А.Я. Якубаў [4, с. 174] і шэраг іншых. Беларускі заканадавец таксама ўспрыняў гэту дактрынальную пазіцыю ў ч. 4 арт. 9 КК: «Калі кримінальны закон, які дзейнічаў падчас учынення злачынства, быў адменены або зменены кримінальным законам, які ўстараняе злачыннасць дзеі, змякчае пакаранне або іншым чынам паляпшае становішча асобы, якая ўчыніла злачынства, але да часу расследавання кримінальнай справы або разгляду справы ў судзе ўступіў у сілу іншы больш строгі кримінальны закон, прымяненню падлягае найбольш мяккі прамежкавы закон»;

другая: прамежкавы кримінальны закон не прымяняецца. У савецкі час названай пазіцыі прытрымліваліся Ю.І. Ляпуноў [16, с. 26–29], У.М. Кудраўцаў [17, с. 336–337], на сучасным этапе – С.Я. Уліцкі [18, с. 51] і шэраг іншых¹.

Адносна дзеяння ў часе кримінальна-прававых норм з бланкетнай дыспазіцыяй ў прававой дактрыне выпрацавана наступная пазіцыя: нарматыўныя прававыя акты, нормы якіх складаюць бланкетны змест кримінальна-прававых норм, павінны ўступаць у сілу і дзейнічаць ў часе ў тым жа парадку, што і кримінальна-прававыя нормы, якія ім карэспандуюць. Больш за тое, паслядоўна абгрунтоўваецца пазіцыя аб тым, што падобныя нарматыўныя прававыя акты павінны прымацца толькі ў форме законаў. Прыняцце падзаконных нарматыўных прававых актаў, якія складаюць бланкетны змест кримінальна-прававых норм, недапушчальна, таму што ставіць пад сумненне канстытуцыйны прынцып падзялення ўлады [20, 21].

Дзеянне кримінальна-прававых норм з бланкетнай дыспазіцыяй ў часе ўрэгулявана ў ч. 5 арт. 9 КК, у адпаведнасці з якой правілы дадзенага артыкула прымяняюцца таксама ў выпадках, калі па прычыне адмены або змянення нарматыўнага прававога акта, за парушэнне

¹ У савецкі перыяд па гэтым пытанні існавала таксама трэцяя пазіцыя, прапанаваная М.І. Блумаў і А.А. Ціле: «злачынства кваліфікуецца па часе ўчынення злачыннай дзеі, але пры прызначэнні пакарання яго ўзровень абмяжоўваецца мяжой больш мяккага “прамежкавага” закона са спасылкай на яго», падтрыманая А.І. Байцовым і Б.У. Валжэнкіным [19, с. 20–22]. Бачыцца, дадзеная пазіцыя з'яўляецца, па сутнасці, закамуфляваным пераказам першай пазіцыі, бо абмежаванне ўзроўню пакарання мяжой больш спрыяльнага прамежкавага кримінальнага закона з'яўляецца не чым іншым, як фактычным прымяненнем дадзенага закона.

патрабаванняў якога ўстаноўлена крымінальная адказнасць, адпаведная дзея страціла прыкметы злачынства, прадугледжанага КК.

Тут беларускім заканадаўцам не ў поўнай меры ўлічаны ідэі, выпрацаваныя крымінальна-прававой дактрынай, таму што нарматыўным прававым актам можа быць не толькі закон, але і акт, які мае падзаконную сілу, што дае магчымасць органам дзяржаўнага кіравання, выдаючы падзаконныя акты, якія складаюць бланкетны змест артыкулаў КК, фактычна ўплываць на злачыннасць і каральнасць той ці іншай дзеі.

Такім чынам, нягледзячы на даволі высокую ступень навуковай распрацаванасці праблемы тэмпаральнага дзеяння крымінальнага закона, у прававой дактрыне застаюцца дыскусійнымі пытанні пра час учынення злачынства, пра прымяненне са зваротнай сілай крымінальнага закона пры рознакіраваных змяненнях санкцый артыкулаў КК, аб юрыдычнай сіле прававых норм, якія складаюць бланкетны змест крымінальна-прававых норм, і шэраг іншых, што патрабуе іх далейшай прапрацоўкі з мэтай удасканалення заканадаўчага забеспячэння разглядаемага крымінальна-прававога інстытута.

1. Врублевская, Н.Г. Обратная сила норм уголовного закона: теоретические и прикладные проблемы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н.Г. Врублевская. – Минск, 2005. – 125 л.
2. Медведев, А.М. Пределы действия Уголовного кодекса Российской Федерации : практ. пособие / А.М. Медведев ; под ред. В.П. Кашепова. – М. : Юрид. лит., 1998. – 144 с.
3. Пономаренко, Ю.А. Зворотна дія кримінального закону в часі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ю.А. Пономаренко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків, 2002. – 19 с.
4. Якубов, А.Е. Обратная сила уголовного закона: некоторые проблемы совершенствования Уголовного кодекса Российской Федерации / А.Е. Якубов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 206 с.
5. Блум, М.И. Обратная сила закона. Действие советского уголовного закона во времени / М.И. Блум, А.А. Тилле. – М. : Юрид. лит., 1969. – 136 с.
6. Брайнин, Я.М. Уголовный закон и его применение / Я.М. Брайнин. – М. : Юрид. лит., 1967. – 240 с.
7. Бойцов, А.И. Действие уголовного закона во времени и пространстве / А.И. Бойцов. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 1995. – 257 с.
8. Журавлева, Е.М. Действие уголовного законодательства Российской Федерации во времени : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Е.М. Журавлева. – М., 1997. – 180 л.
9. Дурманов, Н.Д. Советский уголовный закон / Н.Д. Дурманов. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1967. – 318 с.
10. Полный курс уголовного права : в 5 т. / А.И. Коробеев [и др.] ; под ред. А.И. Коробеева. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2008. – Т. 1 : Преступление и наказание. – 1133 с.
11. Блум, М.И. Действие советского уголовного закона во времени и пространстве : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / М.И. Блум. – Рига, 1975. – 390 л.
12. Курс советского уголовного права : в 5 т. / Н.А. Беляев [и др.] ; отв. ред.: Н.А. Беляев, М.Д. Шаргородский. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1968–1981. – Т. 1 : Часть общая. – 1968. – 646 с.
13. Курс уголовного права. Общая часть : учеб. для вузов : в 2 т. / Моск. гос. ун-т ; под ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. – М. : Зерцало, 2002. – Т. 1 : Учение о преступлении. – 612 с.
14. Василевич, Г.А. Конституция Республики Беларусь : науч.-практ. коммент. / Г.А. Василевич. – Минск : Право и экономика, 2000. – 488 с.
15. Ерасов, А.М. Обратная сила уголовного закона : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А.М. Ерасов. – М., 2004. – 217 л.
16. Ляпунов, Ю.И. Об обратной силе уголовного закона / Ю.И. Ляпунов // Законность. – 1995. – № 4. – С. 26–29.
17. Кудрявцев, В.Н. Общая теория квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев. – М. : Юрид. лит., 1972. – 352 с.
18. Улицкий, С.Я. Пределы действия «промежуточного» закона / С.Я. Улицкий // Рос. юстиция. – 2003. – № 3. – С. 50–51.
19. Бойцов, А.И. Уголовный закон: действие во времени и пространстве : учеб. пособие / А.И. Бойцов, Б.В. Волженкин. – СПб., 1993. – 104 с.
20. Лукашов, А.И. Применение уголовно- и административно-правовых норм с бланкетной диспозицией с позиций обратной силы закона: часть 1 [Электронный ресурс] / А.И. Лукашов // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.
21. Лукашов, А.И. Применение уголовно- и административно-правовых норм с бланкетной диспозицией с позиций обратной силы закона: часть 2 [Электронный ресурс] / А.И. Лукашов // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Дата поступления в редакцию: 22.07.16

A.M. Syargeychyk, *Postgraduate student of the Scientific and Pedagogical Faculty of the Academy of the MIA of the Republic of Belarus*

OPERATION OF THE CRIMINAL LAW IN TIME: OVERVIEW

The article deals with the main issues of the criminal law operation in time both in terms of domestic and foreign legislation, and from the point of view of the achievements of the criminal law doctrine.

Keywords: entry into force of the criminal law, loss of power by the criminal law, time of the crime commission, the retroactive effect of the criminal law, an interim criminal law, a criminal law with a blanket disposition.

УДК 343.8

В.С. Шабаль, *адъюнкт научно-педагогического факультета Академии МВД Республики Беларусь*
(e-mail: shabalbig@mail.ru)

ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕАЛИЗАЦИИ ОБЩЕСТВЕННОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ КАК СРЕДСТВА ИСПРАВЛЕНИЯ ОСУЖДЕННЫХ

Исследуются проблемы правового обеспечения реализации общественного воздействия как средства исправления осужденных к лишению свободы. Анализируются нормативные правовые акты, рассматриваются мнения исследователей в области определения общественного воздействия в уголовно-исполнительном праве. Обоснована результативность совместного воздействия на личность преступника общественных организаций, граждан и сотрудников исправительного учреждения. Аргументировано отсутствие необходимости создания службы пробации в Республике Беларусь. Предлагается авторское видение изменений в ряде нормативных правовых актов Республики Беларусь.

Ключевые слова: средства исправления осужденных, общественное воздействие, ресоциализация, исправление осужденных, лишение свободы.

Общественное воздействие согласно ст. 7 Уголовно-исполнительного кодекса Республики Беларусь является одним из основных средств исправления осужденных. Сегодня названному средству исправления придается недостаточное значение, но тем не менее человек как существо социальное постоянно находится в социуме и испытывает на себе его влияние.

В исправительном учреждении (ИУ) осужденный попадает в общество людей девиантного поведения, попадает под их влияние, что ведет к совершению им правонарушений и отклоняющемуся поведению. В этой связи с первых дней нахождения гражданина в учреждении сотрудники ИУ должны препятствовать негативному влиянию других осужденных и принимать определенные меры.

Стоит отметить, что в основной своей массе осужденные к лишению свободы относятся к сотрудникам органов внутренних дел (ОВД) настороженно, в связи с чем к общественному воздействию как можно чаще следует привлекать представителей именно общественных организаций. Деятельность последних в ИУ должна быть направлена на установление контакта с администрацией учреждения, но в первую очередь – с самим осужденным для его исправления и ресоциализации в обществе.

В соответствии со ст. 21 УИК общественные объединения принимают участие в исправлении осужденных и осуществляют контроль за деятельностью органов и учреждений, исполняющих наказание и иные меры уголовной ответственности. В этой деятельности участвуют как наблюдательные комиссии при местных исполнительных и распорядительных органах, так и комиссии по делам несовершеннолетних в отношении лиц, не достигших 18-летнего возраста. Для оказания помощи администрации ИУ в организации исправительного процесса могут создаваться попечительские советы (ст. 105 УИК). В свою очередь, для участия в исправлении осужденных к лишению свободы и трудовом и бытовом устройстве освобождаемых разрешается деятельность общественных воспитателей (ст. 106 УИК).

В рамках рассматриваемой темы среди сотрудников ИУ было проведено эмпирическое исследование: 52,7 % респондентов отметили присутствие деятельности наблюдательных комиссий в работе мест лишения свободы; 6,5 % выделили попечительские советы; 12,5 % – общественных воспитателей как участников исправительного процесса в ИУ. В процессе анкетирования осужденных, отбывающих лишение свободы не в первый раз, выяснилось, что в трудовом